

PŘEDMLUVA

Česká republika se v posledních letech zapojuje do dvou velkých mezinárodních šetření zkoumajících kompetence žáků v oblasti čtení – PIRLS a PISA. Umožňuje nám to srovnávat dovednosti a postoje českých žáků s výsledky žáků dalších zemí a také sledovat vývoj výsledků v čase. Souběžně probíhají dotazníková šetření, která zjišťují faktory ovlivňující získané dovednosti.

Šetření PISA, z jehož výsledků tato publikace vychází, pořádá Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Klade si při tom za cíl především zjistit **praktické znalosti a dovednosti** žáků končících povinnou školní docházku, tedy schopnost žáků řešit úlohy blízké problémům vyskytujícím se v každodenním životě (vedle čtenářské gramotnosti jde i o matematickou a přírodovědnou gramotnost). Úlohy používané v šetření PISA se obvykle výrazně liší od úloh běžně používaných v našich školách.

Již první cyklus šetření PISA ukázal, že výsledky českých patnáctiletých žáků v oblasti čtenářské gramotnosti statisticky významně zaostávají za průměrným výsledkem jejich vrstevníků v členských zemích OECD. Následující cykly šetření pak ukázaly, že se výsledky našich žáků v oblasti čtenářských dovedností dále zhoršují. Výsledky PISA 2009 tento klesající trend opět potvrdily. Je to zvláště závažné, protože – jak podrobněji popíšeme dále – čtení bylo ve středu zájmu tohoto šetření, a výsledky jsou tedy dosti spolehlivé. Další dva cykly šetření (v roce 2012 a 2015) nepřinesou o čtenářské gramotnosti tolik podrobných údajů.

CÍL A STRUKTURA PUBLIKACE

Výsledky mezinárodních srovnávacích šetření jistě nejsou jediným měřítkem kvality vzdělávacího systému a reakcí na uvedené výsledky by nemělo být trénování žáků na testy. Určitě však stojí za to výsledky hlouběji analyzovat, hledat příčiny setrvalého zaostávání i se zamýšlet, zda by se škála zdrojů a metod práce v našich školách nemohla obohatit. To je také záměr projektu *Kompetence I*, v jehož rámci vznikla i tato publikace.

V první části publikace jsou rozebrány výsledky českých žáků v testu čtenářské gramotnosti PISA 2009 s ohledem na to, jak byli naši žáci úspěšní z hlediska sledovaných kompetencí, obsahových oblastí, kontextu a typu otázek. Pro srovnání připomínáme i výsledky žáků některých dalších zemí, zejména členských států OECD. Ti čtenáři, kteří šetření PISA znají, mohou rovnou přikročit k úlohám. K úvodnímu textu je možno se kdykoli vrátit a řešení úloh jím není nijak podmíněno.

Druhou, rozsáhlejší část publikace tvoří nově vytvořené úlohy podobné těm, jež se užívají v šetření PISA. Nabízíme je především učitelům vyšších ročníků základní školy, víceletých gymnázií a všech typů středních škol, kteří chtějí zjistit a rozvíjet čtenářské dovednosti svých žáků. Mohou je využít i žáci nebo studenti, kteří si chtějí ověřit, jak na tom s čtenářskou gramotností jsou, například při přípravě na další studium.

Skladba autorského kolektivu byla rozmanitá z hlediska délky působení v učitelské profesi i místa působení. Na tvorbě úloh se podílely Eva Pišová (EP), Jiřina Poláková (JP), Jana Havlová (JH), Pavla Štěpánová (PŠ) a Veronika Laufková (Krabsová – VL), která rovněž prováděla finální úpravy úloh a připravila metodické pokyny pro jejich zadávání. Úlohy jsou upraveny tak, aby jejich přímé použití ve výuce bylo co nejjednodušší. Všechny jsou doplněny klíčem se správným řešením, metodickými poznámkami a vysvětleními. Snažili jsme se připravit úkoly, jejichž obsah je dospívajícím blízký a mohl by je bavit. I když zadání prošla opakovaným připomínkovým řízením, jejich výslednou podobu určili jednotliví autoři a představují samostatná autorská díla (autory uvádíme monogramem v obsahu knihy).

Publikace vychází i v elektronické podobě, která usnadňuje tisk nebo kopírování úloh pro žáky. Naleznete ji na webových stránkách České školní inspekce – www.csicr.cz.

Všem, kdo umožnili vznik publikace a přispěli nám radou a pomocí, děkujeme. Výslovně chceme poděkovat učitelkám, které úlohy se svými žáky vyzkoušely a poskytly nám cennou zpětnou vazbu, a RNDr. E. Šafránkové, jež vytvářela autorům skvělé organizační zázemí.

Souběžně byly připraveny obdobné publikace zaměřené na rozvoj matematické gramotnosti (autoři M. Hejný, D. Jirotková a kol.) a přírodovědné gramotnosti (autorů D. Mandíková, J. Houfková a kol.). Čtenářské úlohy pro mladší žáky bude obsahovat sbírka úloh, která bude vycházet z šetření PIRLS a TIMSS 2011 a vyjde do konce roku 2013.

Karel Starý za autory